

Galgeriet - notitie straatnamen

Inleiding

In Nieuwsbrief 19 van het project Galgeriet is een oproep geplaatst aan inwoners van Waterland om ideeën in te brengen voor de straatnamen op het nieuwe Galgeriet. De opdracht: verzin namen voor de straten, stegen, kades en plein die met elkaar samenhangen en passen in één thema. Hiermee kan gedacht worden aan handel, nijverheid, water, scheepvaart. Een commissie brengt op basis van de inbreng advies uit aan het college van B&W.

Inbreng

Aan de oproep hebben 77 inzenders gehoor gegeven. Enkele inzenders hebben meerdere thema's ingezonden. Er zijn in totaal 82 inzendingen ingebracht. Bij elkaar opgeteld zijn er maar liefst 1015 straatnamen ingediend. Daaruit kan worden geconcludeerd dat er een grote betrokkenheid van inwoners is bij de realisatie van het Galgeriet. Opvallend is overigens de grote variatie in de inbreng, zowel in de ingebrachte thema's als in de aangedragen namen.

Proces

De commissie heeft vooraf kenbaar gemaakt de inbreng anoniem aangereikt te willen krijgen. Daarin is voorzien. In de eerste bijeenkomst op 17 februari 2021, die plaatsvond voor het aflopen van de sluitingstermijn, zijn afspraken over de werkwijze van de commissie gemaakt.

In de tweede bijeenkomst op 24 februari zijn de uitgangspunten vastgesteld voor het beoordelen van de inzendingen. De naamgeving van straten is niet vrijblijvend. In het handboek straatnaamgeving (leidraad voor naamgeving en nummering) van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en daarvan afgeleide beleidsregels in diverse gemeenten zijn voorschriften voor de naamgeving van straten opgenomen.

Op basis hiervan moeten de straatnamen naar de opvatting van de commissie:

- Herkenbaar zijn
- Uitspreekbaar zijn
- Schrijfbaar zijn
- Niet te lang zijn
- Maatschappelijk aanvaardbaar zijn
- Geen klankverwantschap hebben met bestaande straatnamen
- Uniek zijn binnen de gemeente
- Samenhang vertonen
- Niet makkelijk te verbasteren zijn

Als uitgangspunten hanteert de commissie verder:

- Eigentijds (niet historiserend) taalgebruik.
- Schrijftaal in plaats van spreektaal.

Voor het vernoemen van straten naar personen geldt dat:

- Personen al langer dan 10 jaar overleden moeten zijn
- De familie akkoord moet zijn met de vernoeming
- Personen onomstreden moeten zijn

Verder geeft de VNG twee tips mee:

- Straatnamen kunnen een middel zijn om de geschiedenis levend te houden
- Hou straatnamen vooral origineel

In de derde bijeenkomst op 10 maart heeft de commissie op basis van de inbreng en de gestelde criteria een voorlopig besluit genomen over de naamgeving van de straten, stegen, kades en het plein. Op 17 maart is deze notitie behandeld en vastgesteld, inclusief de verantwoording van de naamgeving die de commissie adviseert. Deze verantwoording is als bijlage bij deze notitie gevoegd

Thema's

Aan de als voorbeeld in de Nieuwsbrief genoemde vier thema's **handel, nijverheid, water, scheepvaart** heeft de commissie de thema's '**typerend voor Monnickendam**' en zo mogelijk ook '**typerend voor het Galgeriet**' toegevoegd.

De thema's van de inzendingen kunnen als volgt worden samengevat:

1. Visverwerking/Scheepvaart	45%
2. (Bedrijfs)namen	20%
3. Flora en Fauna	15%
4. Geografie	10%
5. Diversen	10%

Overweging thema's straatnamen

Vanaf het ontstaan van Monnickendam is het Galgeriet tot bijna halverwege de vorige eeuw onbebouwd gebleven. Het gebied lag net buiten de stadspoort en was een ongerept moerasgebied. Met de bouw van de eerste visrokerij werd een voorzichtige stap gezet in de ontwikkeling naar het latere bedrijventerrein Galgeriet. Pas aan het einde van de jaren '40 van de vorige eeuw vestigde het eerstvolgende bedrijf zich op het Galgeriet. In de jaren '50 werd het gebied stapsgewijs verder bouwrijp gemaakt en pas vanaf 1960 werd het gebied ontwikkeld tot bedrijventerrein. De laatste invullingen dateren uit de jaren '80. Het Galgeriet is daarmee een relatief jong bedrijventerrein.

Hét bij uitstek bepalende kenmerk van de invulling van het gebied is dat er maar liefst 7 visverwerkende bedrijven gevestigd zijn geweest. Visverwerking in meerdere vormen domineerde de bedrijvigheid op het Galgeriet. Het gaat hierbij om de visrokerijen Oosterbaan, van der Lingen en Steur, inleggerij Duyvis, Zalmhuis Steur, Meij visgroothandel en Diepvries Monnickendam. Alleen al bij dit laatste bedrijf werkten rond de 110 werknemers.

Visverwerking is hiermee typerend voor het Galgeriet en daarmee ook typerend voor Monnickendam. De visverwerking is ook bij uitstek de bedrijfstak waar Monnickendam zowel in Nederland als in het buitenland bekend en beroemd om was.

Het thema scheepvaart is nauw verwant met het verwerken van vis. Zonder schepen is er geen visvangst. Op het Galgeriet waren/zijn ook 5 bedrijven gevestigd die gerelateerd zijn aan scheepvaart/scheepsbouw in brede zin. Het gaat hierbij om Jachtwerf Slot, Scheepsbouwkundig Bureau Herman Jansen, Jachthaven Waterland, Holland Yacht Equipment (HYE) en Z. van der Lingen.

Veel inzenders hebben scheepsnamen en namen van slooponderdelen ingediend, vaak ook gerelateerd aan visvangst. Alles overwegende heeft de commissie daarom besloten de thema's **visverwerking en scheepvaart** in samenhang te beschouwen. Bij scheepvaart richt de commissie zich primair op scheepsbouw, omdat deze bedrijfstak net als de visverwerking bepalend en typerend in en voor Monnickendam was. Voor scheepsbouw (Hakvoort Shipyard) geldt dit overigens nog steeds. In het gecombineerde thema **visverwerking/scheepvaart** (scheepsbouw) zijn ook de thema's **handel en nijverheid en water** gedekt.

Over de overige thema's heeft de commissie het volgende overwogen:

- ***(Bedrijfs)namen***

Een groot deel van de inzendingen, waarin (bij)namen van personen zijn ingebracht heeft betrekking op nog levende personen. De commissie kiest mede daarom niet voor het vernoemen naar personen, ook al niet omdat in vrijwel alle genoemde namen geen specifieke relatie aanwezig is met het Galgeriet.

- ***Flora en Fauna***

Over de voorgestelde namen van vogels, vissen, planten en bloemen is de commissie van mening dat deze naamgeving niet specifiek betrekking heeft op het gebied Galgeriet en ook niet specifiek op Monnickendam. Daarom kiest de commissie niet voor dit thema.

- ***Geografie***

Onder deze noemer is een breed scala aan geografische begrippen ingebracht, variërend van mondiaal niveau tot geografische termen binnen en buiten de gemeente Waterland. Hier geldt dezelfde argumentatie als bij flora en fauna. De commissie kiest niet voor geografie als leidend thema.

- ***Diversen***

De commissie kiest ook niet voor ingebrachte straatnamen die onder de noemer van diversen vallen. Samenhang tussen de onder deze noemer ingebrachte straatnamen ontbreekt bij deze inzendingen en dat is wel een criterium.

Voorstel naamgeving

Het Galgeriet spiegelt zich aan de binnenstad van Monnickendam. Bij het grootste deel in de namen van straten en stegen in de binnenstad (Noordeinde, Zuideinde, De Zarken, Niesenoort, Fluwelen Burgwal etc. etc.) ontbreekt de toevoeging straat of steeg. Voor de commissie is op grond hiervan een standaard toevoeging van de termen straat, kade, steeg en plein voor het Galgeriet net als in de binnenstad niet per definitie een vaststaand gegeven. De commissie heeft per naam overwogen of het toevoegen van een nadere aanduiding aan de betreffende naam zinvol is.

Kades

Aan kades meren schepen af. Daarom ligt het voor de hand om voor de naamgeving van de kades scheepvaart en in het bijzonder scheepsbouw als uitgangspunt te nemen. Ook hier is het uitgangspunt om aansluiting te zoeken met activiteiten die typerend zijn voor Monnickendam. Voor de kades is de commissie van mening dat het toevoegen van de term 'kade' functioneel is.

Monnickendam kende eeuwenlang twee scheepswerven, de Grote en de Kleine helling. Als benaming van een vissersschip kan de naam botter in de naamgeving naar het oordeel van de commissie niet ontbreken. Honderden houten botters zijn op beide scheepswerven gebouwd. De naam botter is de meest ingebrachte naam in de ideeënbus. De botter behoort als scheepstype tot de bruine vloot. Daarom stelt de commissie voor kade 4 de naam **Botterkade** voor.

Ook zijn na het overschakelen op het bouwen van stalen schepen op beide werven veel viskotters van hoge kwaliteit gebouwd, die hun weg vonden in Nederland en Europa. De commissie stelt voor kade 3 de naam **Viskotterkade** toe te kennen. Deze kade grenst aan de vaargeul in het Monnickendammergat en ligt tegenover de locaties van de beide scheepswerven in de binnenstad.

De scheepswerven in de binnenstad van Monnickendam stonden sinds jaar en dag bekend als 'de helling'. Aansluitend op het thema scheepsbouw stelt de commissie voor kade 1 de naam **Hellingkade** voor.

Voor kade 2 stelt de commissie de naam **Gouwzeekade** voor. Deze naam symboliseert de ligging aan en het uitzicht op de Gouwzee. In Monnickendam is de Gouwzee niet eerder vernoemd. Op Marken bestaat de Gouwzeestraat. Daar is de naam Gouwzeekade geen doublure van.

Stegen

Voor de stegen komt de commissie uit op vormen van bedrijvigheid die te maken hebben met het verwerken van vis en daarmee typerend zijn voor Monnickendam en het Galgeriet. Voor de stegen beschouwt de commissie toevoeging van de term 'steeg' als niet functioneel.

Steeg 4 is bijna letterlijk de locatie, waar inleggerij Duyvis enkele tientallen jaren gevestigd is geweest op het Galgeriet. In dit visverwerkende bedrijf werd zure haring, rolmops en ansjovis ingelegd. Ook het inleggen van augurken behoorden tot de activiteiten van dit

bedrijf. Vanwege de locatie van steeg 4 en de bedrijfsactiviteiten die er hier zijn uitgeoefend stelt de commissie voor steeg 4 de naam **Inleggerij** voor. In Monnickendam zijn verder lang enkele Europees toonaangevende ansjovis inleggerijen actief geweest.

In de ambachtelijke visverwerking mag de naam visrokerij niet ontbreken. De commissie stelt voor steeg nummer 3 de naam **Visrokerij** voor. Gezien de omvang en het belang van de vele visrokerijen voor Monnickendam ziet de commissie deze naam als logisch. Ook is deze naam door meerdere inzenders ingebracht.

Diepvries Monnickendam (DIMO) was sinds de jaren '60 van de vorige eeuw het grootste visverwerkende bedrijf op het Galgeriet en in Monnickendam. Het bedrijf was naast het invriezen van vis vooral gespecialiseerd in het fileren van platvis. Veel van de producten van het bedrijf werden geëxporteerd naar landen in en buiten Europa. Steeg 2 ligt dicht bij de locatie van DIMO. Daarom stelt de commissie voor steeg 2 de naam **Fileerderij** voor.

In de verwerking van vis is zouten of pekelen een onmisbare schakel. Er bestonden in Monnickendam inrichtingen voor het bereiden van het zout, waarmee vis werd gepekeld. De commissie stelt daarom voor steeg 1 de naam **Zoutziederij** voor.

De commissie merkt op dat met dit voorstel de namen voor de vier stegen een sterke onderlinge samenhang vertonen. De namen Inleggerij, Visrokerij, Fileerderij en Zoutziederij liggen naar de opvatting van de commissie goed in de mond.

Straten

Voor de straten ziet de commissie geen meerwaarde in het toevoegen van de term 'straat'.

De huidige straatnaam Galgeriet verdwijnt bij realisering van het plan. Gezien het belang van het tot uitdrukking brengen van de geschiedenis van het gebied kiest de commissie er voor om het begrip Galgeriet terug te brengen als straatnaam. De centrale as in het plan is hier uitermate geschikt voor. De commissie stelt voor om aan straat 1 de naam **Galgeriet** toe te kennen. Hierbij tekent de commissie aan dat bezien moet worden hoe de overgang moet plaatsvinden van de huisnummers op de huidige straat Galgeriet naar die op de nieuwe straat Galgeriet.

Verder komt de commissie op basis van ingebrachte namen voor de overige drie straten uit op begrippen uit de visverwerking die typerend voor Monnickendam zijn.

Voor straat 4 komt de commissie uit op de naam **Bokkinghange**. Bokking ofwel gerookte haring maakte eeuwenlang de helft uit van de omzet in de visverwerking. Bokking uit Monnickendam was wijd en zijd een begrip in Nederland en andere landen. De hange is een begrip in Monnickendam. In hangen ofwel rookhokken werd de vis gerookt. De commissie is van mening dat het voortleven van deze naam in de straatnaamgeving op het Galgeriet van belang en zinvol is.

Na haring was ansjovis de soort vis die economisch gezien een grote factor was in de visverwerking. Na te zijn gekopt werd de ansjovis sterk gezouten en ingelegd in kleine tonnen, z.g. ankers van 30 kilo. Zo konden ze jarenlang worden bewaard om in tijden van

schaarste voor hogere bedragen te worden verkocht. De commissie stelt voor straat 2 de naam **Ansjovisanker** toe te kennen.

Heel bijzonder voor Monnickendam was het gegeven dat onmiddellijk na het aanlanden van vis bij de gemeentelijke visafslag bij de Lange Brug over de binnenhaven de visrokers via het luiden van een klok werden opgeroepen om zich naar de visafslag te begeven. Om dit gebruik levend te houden stelt de commissie voor straat 3 de naam **Haringklok** voor.

Plein

Voor het plein ziet de commissie ook geen meerwaarde in het toevoegen van de term 'plein'.

Voor de naamgeving van het plein zijn 51 namen ingediend. Een groot deel van de ingebrachte namen is in de ogen van de commissie niet bruikbaar. Voorbeelden hiervan zijn: Waddenkrabberplein, Wolhandkrabplein, Windjammer, Dwaalgastplein, De Kleine Brink, Pikheet, Snoekerplein, Windroos, Stormrondje, Ponton(plein), Kruisigingsplein, Boeiplein, Bovenwindplein, Banketbakkersplein, Het Nonnetjes Plein, Freddy Mercuryplein en H2oase. Het overgrote deel van de ingebrachte namen voor het plein heeft geen samenhang met de overige naamgevingen en dat is wel een criterium.

Aan het plein grenzen het hotel, de supermarkt en de brouwerij. Ook andere functies (horeca bijvoorbeeld) kunnen zich op en rond het plein manifesteren. De commissie stelt vast dat het plein een centrumfunctie heeft en het hart van het Galgeriet vormt, zowel qua ligging als qua functie. In de naamgeving wil de commissie het aspect ontmoeting tot uitdrukking brengen. Het plein wordt dé ontmoetingsplaats op het Galgeriet.

De commissie heeft overwogen om te adviseren aan het plein de naam **Vismarkt** toe te kennen. In steden waar, veelal van oudsher, de naam Markt voorkomt gaat het altijd om centraal gelegen pleinen die een ontmoetingsfunctie hebben en waar publieke activiteiten plaatsvinden. Een dergelijke naam past in de context van de overige namen die de commissie voorstelt. Al in de 17^e eeuw kende Monnickendam de naam Vismarkt vlakbij de Damsluis in het hart van de binnenstad. Daartegenover staat dat zowel de Viskotterkade als de Visrokerij al met het woord 'Vis' beginnen. Daarmee komt naar de opvatting van de commissie in de straatnaamgeving een te sterk accent op het woord 'Vis' te liggen.

Alles overwegende stelt de commissie voor het plein de naam **De Troeter** toe te kennen. Bij uitstek is dit een naam die typerend is voor Monnickendam en die uniek is. De inwoners van Monnickendam danken hun geuzennaam 'Troeters' aan het gratis uitdelen onder de Beurs bij De Waegh van gortepap, 'Troet' genaamd. Deze vorm van armenzorg was nodig in de 19^e eeuw toen Monnickendam sterk verarmd was en veel inwoners honger leden. De Beurs, in het hart van de binnenstad, groeide daarmee uit tot een ontmoetingsplek waar veel inwoners bijeen kwamen.

Communicatie

De keuze voor de straatnamen op het Galgeriet leent zich uitstekend voor actieve communicatie. TV Noord-Holland heeft al belangstelling getoond. Zowel de schrijvende

media als omroep PIM zijn geschikt om het proces en de besluiten over de straatnamen voor het voetlicht te brengen.

In het bijzonder is de Nieuwsbrief Galgeriet ook een geschikt medium voor externe communicatie. De commissie is bereid om een actieve rol te spelen in de externe communicatie en wacht af hoe het college de externe communicatie vorm wil geven.

Niet in de laatste plaats adviseert de commissie om de inzenders te bedanken voor hun inbreng, creativiteit en betrokkenheid.

Advies

De commissie adviseert de volgende namen voor de kades, straten, stegen en het plein op het Galgeriet:

Kade 1	Hellingkade
Kade 2	Gouwzeekade
Kade 3	Viskotterkade
Kade 4	Botterkade

Steeg 1	Zoutziederij
Steeg 2	Fileerderij
Steeg 3	Visrokerij
Steeg 4	Inleggerij

Straat 1	Galgeriet
Straat 2	Ansjovisanker
Straat 3	Haringklok
Straat 4	Bokkinghange

Plein	De Troeter
--------------	-------------------

Monnickendam, 10 maart 2021.

Adviescommissie straatnamen Galgeriet,

Marien Blok, Rini de Weijze, Ed Willms, Simon Verbeek (voorzitter)

Bijlage: Galgeriet - verantwoording en toelichting straatnamen